

РОЗДІЛ II НІМЕЦЬКО – УКРАЇНСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ

УДК 811.11-112

Дарина Блохин

проф., д-р, поч. акад. АН ВШУ,
член-кор. УВАН, президент «Німецько-українського
наукового Об'єднання» (Мюнхен).

НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ОСНОВА ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН

Анотація: В статті наświetлено деякі історичні аспекти німецько-українських відносин починаючи із старих часів України-Руси і в сучасному періоді, початок ХХст. Автор робить акценти на значенні цих відносин, які послужили основою формування дипломатичних відносин між Німеччиною і Київською Державою в минулому і сучасній Україні у першому десятилітті ХХ ст.

Ключові слова: німецько-українські зв'язки, династично-політичні зв'язки, Володимир Великий, Аскольд, княгиня Ольга, Київська Держава, перший договір Руси, королева Франції Анна, Едігна і Пух.

Annotation:

Some historical aspects of the German-Ukrainian relations from the old times of Ukraine-Rusi and in the modern period, the beginning of the XX century, are highlighted in the article. The author emphasizes the significance of these relations, which served as the basis for the formation of diplomatic relations between Germany and the Kievan state in the past and present-day Ukraine in the first decade of the twentieth century.

Key words: German-Ukrainian relations, dynastic-political ties, Volodymyr the Great, Askold, princess Olga, Kiev state, first treaty of Russia, Queen of France Anna, Edigan and Pooh.

«Ті, хто не пам'ятають історії, не знатимуть майбутнього»

/Джорж Сантаян/

Територія нашої праматері Київської Держави (Руси) була частиною Європи і уже із давніх часів мала зв'язки із європейськими країнами: династично-політичні, торговельні, культурні та релігійні.

Вважаю потрібним зупинитися на короткій характеристиці цих зв'язків, які є основою формування дипломатичних відносин в ХХ столітті.

Перша згадка про ці зв'язки датується 18.05.838 року, коли до Інгельму на Рейні, столиці Людвіга Побожного (814-840), прибули від візантійського імператора послы, що звали себе, свій народ і свою батьківщину Руссю : *qui se id est gentem suam, Rhos vocari dicebant...* Більшість істориків вважає, що в цьому літописному записі говориться про варязьких посланців, що були на службі в Русі. Воскрисенський та інші літописи повідомляють, що «...року 867 Аскольд воював з деревлянами та уличами». М. Чубатий визнає, що Аскольд і Дир були потомками Кия Кий. 18 червня 860 році Аскольд напав на Візантію, скориставшись відсутністю цісаря Михаїла III.

За даними проф. Н. Василенко, за Аскольда (850-882 ?) Русь була «...могутня держава», очевидно вона була такою, бо Аскольд зібрав 12 000 воїнів і 300 човнів, напав на Візантію. Щоб зібрати таке військо, треба було мати велику державу. Патріарх Фотій у своїх посланнях яскраво змалював той жах, що зазнало населення того часу Царгороду під час облоги русами. І тільки заступництву Богородиці приписує врятування міста»[1, кн. IV].

1. Торговельні зв'язки між Руссю і Німеччиною

Могутня держава Аскольда була відзначена не тільки війнами. Цісар Костянтин Порфірогенет написав біографію свого діда, Василя Македонця, який став цісарем 867 році. Костянтин пише, що за Василя був укладений перший договір з русами: у 906р., підписаний в Раффельштеттені, в Баварії, митний договір з русами, де згадано про купців із Руси, що становлював умови торгівлі з ними, розмір мита тощо. Контроль над торгівлею здійснювався митним регламентом «*Leges portarii*», виданий

королем Людвігом Германським (843-876). Ці митні розпорядки були затвердженні 903-907 роках сином короля Людвіга. Цей договір був підтвердженням іншого договору, який укладений з Людвігом Германським в 860-880 рр. Звісно, що цей договір міг бути укладений з державою, а не з біговиськом.

Отже, за Аскольда Київська держава не тільки поширювала свої кордони, підкоривши сусідні племена – від полоцьких кривичів до уличів, і змусила тремтіти Візантію, а також уклала мирні договори з Візантією і Німеччиною [2, с. 381]. Київ вважався одним із важливих місць Європи, де торговці із Візантії і арабські імпортери з Іспанії жваво вели торгівлю. Уже за князівських часів були жваві торговельні зв'язки Києва, який знаходився на головній магістралі, яка з'єднувала Захід і країни Близького та Середнього Сходу. Торговельний шлях проходив від Каспійського моря до головних рік: Волга, Дон, Донець і простягся через Дніпро, а далі через Польщу і Угорщину, до Дунаю через Баварію і Південну Францію до Іспанії. Ці торговельні шляхи об'єднували багаті країни Сходу і країни Далекого та Близького Сходу, арабський Каліфат і Індію із Західною Європою через Краків, Моравію, Богемію (Прага) – з Регенсбургом (Німеччина). Із Сходу привозили до Русі мануфактурні, ювелірні вироби, золоті і срібні прикраси, намиста, вина ефірні масла тощо; Захід постачав франконські мечі, металовироби, срібний і цинковий посуд, а також текстильні вироби. З Києва вивозили хутра, мед, коштовності, коні, рабів. Київ вважався одним із важливих місць Європи, де торговці із Візантії і арабські імпортери із Іспанії жваво вели торгівлю. Єпископ Боніфацій, який відвідав Київ в 1018 році, назвав Київ «одним із найбільших міст Європи». А Адам Бременсіс вважав Київ одним із найважливіших конкурентів серед Візантійських міст, який мав 8 торгових місць, на яких розвивалися грецькі, данські, німецькі та ін. торгові центри. Але Київська держава на той час була не тільки імпортером, але і експортером; бжільництво було найбільш поширено: мед, віск були найбільш поширеними продуктами для обміну на продукти із інших країн Заходу, особливо для південних німецьких міст, які простяглися вздовж Дунаю, люди використовували мед для випікання Lebkuchen (тістечок, медівників). Також важливим

товаром торгівлі були вироби з тютюну, а також хутра із куниці, які користувалися попитом в Німеччині [3, с. 52].

З другої сторони, в Німеччині процвітав Регенсбург, який з X до XI століття, був основним центром наукової, літературної та художньої освіти всієї Баварії. Його торговельні зв'язки поширилися на всі країни, не тільки придунайські міста, угорські та візантійські, але також через Прагу, Краків і Львів, був шлях на Київ, і до Новгороду am Ilmensee [4]. Усі ці факти дають право припускати, що також між Баварією і Київською Державою уже тоді постали торговельні зв'язки, що підтверджують різні факти. Ці зв'язки були предметом наукових зацікавлень німців, як також слов'янських вчених.

Внаслідок незадоволення баварського населення, єпископів, монархів, торгівців високими митними податками, з наказу Людвіга була скликана комісія для складання Статуту, який би виправив стан оподаткування вивозу і ввозу товарів на Дунайському просторі з торговими містами Руси. Як результат, був виданий документ «Статут митних податків років 903-906», де зазначалося, що баварська торгівля заснована уже від часів Карла Великого після розгрому Баварської Імперії. Цей документ є важливим підтвердженням збереження торговельних зв'язків німецьких міст з Київською Державою і зокрема, з Регенсбургом.

У XII ст. із Ірландії приїхав монах Маврітіус, він почав будувати монастир св. Якоба і св. Гертруди, але опинившись у скрутному фінансовому становищі, він поїхав до князя Києва, очевидно, Володимира Мономаха, просити допомогу, і одержав від князя дорогоцінні хутра, які він разом з купцями перевіз до Регенсбургу, продав їх і за ці кошти закінчив будівництво [5, с. 530-531].

Дальші повідомлення про торговельні зв'язки між південною Німеччиною і Києвом продовжувались успішно, що свідчать укази Маркграфен Оттакара в 1190 р., а також східно-австрійського герцога Леопольда в 1912 р., які підписали Торгові Статуту і Привілеї для міст Регенсбургу і Еннс, що полегшували і сприяли торгівлі з Руссю. Так відбувався експорти і імпорти товарів між цими країнами. Статут заставляв русинів, щоб вони торгували із Сходом і привозили в основному хутра і шкіру. А грецькі товари, як добротні тканини і вина, переправлялися

через Київ до міст південної Німеччини. Для більш кваліфікованої торгівлі між Сходом і Німеччиною організовувалися школи для навчання правильної організації торгівлі з чужинними країнами.

За гетьманування Івана Мазепи Україна експортувала багато сировини, с-г продуктів до Німеччини, зокрема до Регенсбургу, Прусії і Шлезьку. Важливим центрами торгівлі з Україною були Данцінг і Бреслав, з яких постачалися книги і часописи [5, ч. 7, с. 95].

У XVIII ст. київські ремісники торгували з німцями, і висилали свої вироби в Саксонію, Прусію. Отже, Німеччина мала з Руссю жваві торгові відносини, які послужили розвитку інших зв'язків між ними: династично-політичних, культурних, наукових та релігійних.

2. Династично-політичні зв'язки Київської Держави і Німеччини.

Княгиня Ольга, прийнявши християнство, відвідала в 957 візантійського імператора Константина VII Багрянородного. Повернувшись до Києва, вона вислала послів у 959 році до посольства німецького короля Оттона I Великого з проханням вислати до Києва священників і єпископів. Близько 961 року був висланий монах Адальберт з Трієру, який відвідав Київ, коли ним уже володів князь Святослав, противник християнства. Князь Ярополк, син Святослава підтримував добрі зв'язки з Оттоном II (973-983): посланці Руси взяли участь у 973 році і Соймі в Кведлінбургу, бажаючи отримати німецьку допомогу, щоб протиставитися зазіханням Польщі. Князь Володимир Великий (в роках 980-1015), готуючись до хрищення Руси, обмінявся посольствами з Німеччиною, а згодом одружився з візантійською принцесою Анною. Він утримував зв'язки із володарями країн Європи, в яких йому допомагала Теофано, візантійська княжна, дружина Оттона II і мати Оттона III (983-1002) – сучасників Володимира Великого. Вона мала великий вплив на свого чоловіка і сина. У німецько-польській війні (1003-1018), обидва противники Гайнріха II (1002-1024) і Болеслава Хороброго пробували собі використати підмогу з Руси. З цього приводу Гайнріх II вислав архиєпископа і дипломата Бруно з Кверфурту проповідувати християнство серед печенігів. У 1007

1008 роках Бруно приїжджав до Києва, до князя Володимира. Німецький посланець в листі до імператора Гайнріха II інформував його про «великого багатого володаря» – князя Русі Володимира.

Після смерті, 1011 році, дружини Анни, Володимир одружився в 1012 році з онукою імператора Оттона I. Великого, донькою графа Куно із Еттінгету. Хоч це споріднення мало б сприяти зближенню з цісарем Гайнріхом II, сталося навпаки: польський король Болеслав уклав у 1013 р. Союз з німецьким цісарем у Мерзебургу, і німці допомагали Польщі напасти на Русь і знищити територію Червенських городів. Суперечки синів Володимира, Святослава і Ярослава, за київський престол, привели до втручання у ці справи Русі, Польщі і Німеччини, які 1018 році належали Святополкові. Похід короля Болеслава разом з Святополком проти Ярослава й захоплення Києва у 1018 р. описані хроністом Тімаром Мерзебурзьким (976-1018), який зазначив, що по стороні Святополка воювало 300 німців, 500 угорців і 1000 печенігів. Після цієї війни «великий город Київ, столиця держави з 400 Церквами, 8 площами-торгами і величезним населенням» зазнав великих втрат». Здобувши перемогу Ярослав шукав союзу із Німеччиною, і у 1030-1031 роках, користуючись новим польсько-німецьким конфліктом, приєднав до Русі, за згодою німців, м. Блез (1030) і Червенські городи (1031). Цісар Гайнріх III. (1039-1056) прийняв у Альштедті (Галле) послів Ярослава для укладення торговельних умов.

У 1043 р. Ярослав запропонував Гайнріхові за дружину свою доньку, але без успіху. Проте між Руссю і Німеччиною тривали добрі зв'язки. Шлюби князів Києва з німецькими родинами полегшували політичні відносини між двома країнами У XI – XIII ст.ст. занотовано (Н. Баумгартеном) 12 родинних союзів між Рюриковичами й родинами Німеччини. Баумгартер стверджує, що «Русь перед монгольською навалою творила велику родину з іноземними державами Європи».

Святослав, син Ярослава Мудрого, спочатку – князь Чернігівський, а пізніше Великого князівства Києва (1073-1076), одружився з донькою графа Етелера Дітмаршенського, яка після смерті князя, повернулася до Німеччини. А син Ярослава,

Волододимир (1020-1052), князь Новгород, був одружений з Одою, донькою графа Леопольда Штадського графа Оттона з Орлямюнде-Райхлінгену. Старша донька князя Всеволода Ярославовича (1077-1093) Євпраксія, (сина Ярослава Мудрого, який намагався втримувати єдність Київської Держави, і утримував зв'язки з Візантією і Західною Європою), сестра Володимира Мономаха, була німецька імператриця, дружина німецького імператора Гайнріха IV. Освіту Євпраксія здобула в Київському великокняжому дворі, рано прилучилася до західної культурної традиції: її мати, дружина князя Всеволода, була католичкою, мала родичів у королівських родинах Угорщини, Польщі, Норвегії, Франції, Візантії. В ранньому віці вийшла заміж за маркграфа Північної Саксонії Гайнріха Шотландського, але незабаром, у 1087 р., овдовіла. У 1086 р. Євпраксія прийняла католицизм і дістала нове ім'я – Адельгейда. В 1088 р. була повінчана з німецьким імператором Гайнріхом IV.- під іменем Адельгейди. З політичних мотивів Гайнріх IV. одружився у 1089 з Євпраксією Всеволодівною (Прокседою). Шлюб відбувся у Кьольні. Завдяки цьому шлюбу Гайнріх IV. намагався отримати підтримку київського князя у боротьбі проти саксонських володарів та сприяти об'єднанню православної і католицької Церков. В кінці 1093 року, Євпраксія Всеволодівна не витримавши брутального поводження чоловіка, була змушена покинути Німеччину і переїхала до Каносси (Північна Італія) до маркграфині Матильди Тосканської, за посередництвом якої, вдалося звернутися до Папи Урбана II, який передав справу її розлучення на розгляд синоду єпископів собору Констанца, потім у П'яченці (1095 р.), де виступала Євпраксія. Вони засудили поведінку Гайнріха і відкинули його від Церкви. У 1097 р. Євпраксія виїхала до Угорщини, а звідти в Україну, до Києва. У 1106 р. вона постриглася в черниці. Похована вона у соборі Успення Богородиці у Києві.

До величч королеви Франції, Анни Ярославівни, приєднується знаменита діяльність її доньки, внучки Ярослава Мудрого, – Едігні. Вона не захотіла вийти заміж за французького принца, вирішила повернутися до Києва, взявши з собою півня, який нагадував її час своїм співом і дзвіночок. Але дорога була неблизька, і вона вирішила зупинитися у містечку Пух, в Баварії.

Легенда говорить, що вона жила у великому дуплі липи (яке є і зараз), вона полюбила німців, і там зосталася. Едігна була велика релігійна діячка і добродійка, за що її називали Блаженна і Свята Едігна Баварії. Померла вона у Пуху, мощі її перенесено до Церкви св. Себастьяна. Хто приїжджає до Баварії, то неодмінно відвідує Церкву, Музей, в якому картини розповідають про життя в ті часи і про страшну хворобу – тиф, який знищив велику кількість людей і худоби. Її молитва до Бога допомагала людям пережити це лихоліття. Історики Європи називають Едігну донькою Сходу і Заходу: народилася у Франції, виховувалася у дідуся в Києві, прославилася в Німеччині, Баварії.

До Пуху приїжджають зі всього світу. Традицією Української Греко-Католицької Церкви у Мюнхені є щорічна проща. До якої прилучаються українці із різних міст поселення Баварії і Вюттернбургу. Навіть ветеран, Петро Перчак прилетів до Пуху із Чикаго. Біля старої липи паломників вітає голова «Товариства Едігни» Edigna-Verein – Puch e. V.) пані Келерманн, диякони Церкви Себастьяна та місцеві жителі. У старовинній Церкві відправили Службу Божу Владика Кир Петро Крик із Мюнхену, який звернувся до присутніх з щирою вдячністю за пам'ять нашої Едігни та духовну цінність нашого народу. Інтер'єр Церкви чудово прикрашений українськими хоругвами, Національним прапором та Тризубом. Єпископ звернувся від імені українського народу до німецької громади з вдячністю за пам'ять про доньку українського народу Блаженну Едігну.

У другій половині XI ст. зв'язки Києва з Німеччиною носять дещо інший характер. У 1073 році Великий князь Києва Із'яслав Ярославович, позбавлений влади, втік із сином Ярополком до Польщі, згодом до німецького імператора Гайнріха IV, прохаючи його допомогти йому стати на Київський престол. Він подарував Гайнріху цінні подарунки із золота, срібла та дорогі тканини. Гайнріх намагаючись помирити братів, послав свого посла Єпископа Бургардта до урядуючого князя Святослава Ярославича, який зі свого боку обдарував імператора цінними подарунками. Не отримавши ніякої допомоги, Із'яслав вдався з проханням до Папи, цей документ поміщений у Псалтирі Трієру (Psalterium Trevirense, 1078-1087), з мініатюрами, на яких зображено княжу родину Ярополка Із'яславича і його дружину

Ірину. У XII ст. Київ через міжусобиці підупадає. З другої половини XII ст. Галицько-Волинське князівство поширює свої контакти із Західною Європою. Так, у 1189 року галицький князь Володимир шукає зв'язків у німецького імператора Фрідріха I Барбарасса для захисту від угорського втручання. Імператор прийняв князя Володимира з «великими почестями», допоміг йому разом з Казимиром II, повернути його владу у Галичині. Шлюб Романа, сина Галицько-Волинського князя Данила (1252) з Гертрудою Бабенберзькою, спадкоємницею австрійського герцогства, відкривав можливість до володіння української династії в Австрії, однак, герцогство захопив чеський король Оттакар II, і Роман мусив покинути Австрію.

Князь Данило підтримував зв'язки з німецьким Тевтонським Орденом, який у XIII році осів у Прибалтиці, чинячи протипагу до зазіхань Польщі і Литви. Він і його наступники сприяли німецьким колоністам, які наплинули до українських міст, користуючись з привілеїв німецько-гоправа, Магдебургського права. З цього часу Галичина, Волинь, Холмщина знаходилися під впливом німецької культури, професійно-промислових впливів, що проявлялися в засвоєнні ремісничої, технічної термінології. Ці впливи були найбільше в містах, але потім німці полонізувалися.

В періоді кінця XIII і початку XIV століття були поширені родинні і політичні зв'язки Баварської династії Wittelsbacher з династією Рюриковичів, а також з їхньою родинною Галицько-Волинською віткою. Вони приходили через Угорщину і їх княжий двір Арпаден, король якого Андреас III, який в 1301 році помер. Тоді почалася кровава боротьба за королівський трон. Сюди відносилися такі претенденти: чеський син король Вацлав, пізніше король Вацлав III, баварський герцог Отто, Carl Robert d'Anjou з Неаполітанської династії, якому пізніше сподобався угорський трон, і Галицько-Волинський король Георг Львович. У 1303р. Вацлав перебрав Богемську корону і відмовився від угорського трону на користь своєму родичеві, баварському герцогу Отто III, який був призначений на Угорщину. Але це йому не робило щастя: він був взятий у полон і кинутий в тюрму. Про це розповідають німецькі хроніки, а також австрійський поет-хроніст Оттакар фон Штаєрмарк в своїй версії, написаній із

хроніки перших років XIVст. Навпаки, він тепло говорив про галицького короля Георга I, який, після втечі із тюрми, почав свої перші кроки управління у м. Володимирі на Волині. Йому пішли на зустріч і допомогли повернутися під охороною через Шлезію на Баварію. Які були родинні зв'язки обох претендентів на трон? Як відомо, мама Георга I і дружина Великого князя Лева, Констанца, була донькою короля Бела IV.

Мама баварського герцога Отто, Елізабет, була сестрою Констанци і донька Бела IV. Отже обидва претенденти були двоюрідними братами, т. б. кузенами [8, с. 92-93].

За княжої доби Київська Русь, а згодом Галицько-Волинське князівство підтримувало зв'язки з Німеччиною, надіючись на партнерство проти Польщі. У 1340 р. українсько-руська державність опинилася у складі литовсько-руської і польської держав. Їхня співпраця (Кревська унія, 1385) намагалася обмежувати автономність українських провінцій, приборкуючи впливи Німецького ордену (німецькі хрестоносні лицарі), яких було розгромлено 1410 р. під Грунвальдом; серед 15 польських полків було 9 українських полків із Галичини і Поділля; серед 17 литовських полків було 9 українських полків із Волині і Полісся. Після перемоги союзників під Грунвальдом, для України відкрилася можливість торгівлі через Балтійське море на Північ.

Пізніше, в XVII ст. постали воєнні зв'язки між Баварією і Україною в Козацький період. В період 30-ти літньої війни Німеччини (1618-1648), з впевністю можна говорити про те, що в битві під Білими горами (1620), за договором, перші бойові групи козаків були направлені під проводом командира Tillys, що були на стороні баварського герцога Максиміліана I. А в 1622р прийшов сильний козацький відділ через Шлезію і Бьомен до Баварії у розпорядження герцога Максиміліан I (1623). Козаки перейшли також Райн і «.. взяли участь у битві...», також відповідну роль відіграли в 30-ій війні, тут їхня лише поява налякала противну сторону, тоді їхні сили були перекинуті на північ. Це становище заподіяло комплікації в Середній Європі». З посиленням активної і героїчної діяльності українського козацтва, яке стало відоме в Західній Європі, і відновилися політичні форми німецько-українських зв'язків.

У 1594р. Габсбургський імператор Рудольф I (1576-1612) вислав до Запорізьких козаків дипломатичну місію на чолі з Е. Ляссотою, щоб притягнути їх до антитурецької коаліції. Ляссота, шляхтич із Шлезьку, залишив «Das Diarium des Erich von Steblau» («Щоденник Еріха фон Стеблау») – цінне джерело для історії і географії України, про організацію Запорізької Січі; тодішній гетьман був Б. Микошинський. Рудольф для заохочення козаків, передав їм прапор, як символ імператорської протекції над козаками. Але у битві під Солоницею (1596) козаків перемогли поляки і відібрали прапор, на цьому і закінчилась спроба німецько-українських відносин.

У першій половині XVII ст., за гетьманування Б. Хмельницького, Польща була дуже ослаблена, з чого скористалася Бранденбург -Прусія, щоб звільнитися від Польщі. Спочатку Бранденбурзький курфюрст Фрадріх Вільгельм ще продовжував постачати Польщі війська. Однак, Курфюрст в 1649р., за посередництвом Ю. Ракоція, уже в 1655р. в інструкції до свого посла У.Г. Сомніца заявив бажання політично порозумітися з гетьманом Б. Хмельницьким [9, с. 121-123]. У жовтні 1656 р. Хмельницький вступив в коаліцію із Швецією, Семигородом і Бранденбургом проти Польщі [10, т. СІІ]. А в червні 1657р., до Чигирини прибув посол Фрідріха Вільгельма, ігумен Данило, який пропонував Хмельницькому договір про дружбу [10, с. 114 і далі], на яку Гетьман відповів листом від 21.06.1657 р., даючи згоду [11, с.378-379]. Цікавий матеріал про ці дипломатичні відносини України з Прусією подає історик, д-р Домет Оляничин [9, с.113-139].

Навіть після смерті Б. Хмельницького, у 1657-1658 рр. продовжувались бранденбургсько-українські зв'язки. Курфюрст Бранденбургський Фрідріх Вільгельм, звільнившись від польської залежності, перебрав на себе посередництво в переговорах між Польщею і Україною. Він послав посла рйтмайстра – Alexander Achilles-Meun на дипломатичні переговори з І. Виговським про Союз з Україною („Köln an der Sprew“, 21. 11. 1657, концепт), так і останнього – «Реляція» (30.05.1658 – оригінал), так званий Протистантсько- Козацький Союз. Цей документ був прийнятий Гетьманом і Ю. Нимировичем. Союз мав гарантувати обом сторонам незалежність України від

Польщі і Москви. Ахіллес був призначений послом до Козацької Держави після листопада 1657 року. Згідно листів видно, що зацікавлення Курфюрста Україною виникло із політичних мотивів допомоги, бо Прусія перебувала в ті часи в конфлікті з Швецією і Польщею. З листування Курфюрста з генералом-майором Юрієм Немировичем, видно, що Курфюрстер покладав велику надію на особу Немировича, який мав великий авторитет серед козацької старшини. Ахіллес вручив передані грамоти Гетьману Івану Виговському і генералу-майору Немиричу 15.02.1658р. і лише 10.03 відбулися переговори з Гетьманським урядом в Києві і 14.03 1658р Гетьманський уряд дав згоду на посередництво Курфюрста між Україною і Польщею. Зазнавши бід не тільки від воєн, але і внутрішньою боротьбою, і козацька старшина змушена була підписати українсько-польський союз, хоч знала, що він є ненадійний. А тому бажала пруської гарантії цього миру і також підписала і протистансько- козацький союз із Курфюрстом.

Крім німецько-дипломатичних зв'язків була і інша співпраця з Україною: у козацькому війську були німецькі офіцери; на будівництві укріплень; за гетьмана І. Самойловича працював А. Зерніков з Прусії; за гетьманування І. Мазепи керував артилерією полк. Ф. Кеніґсеґу з Саксонії, він героїчно захищав столицю Батурин від російських військ (1708) і помер від поранення. Після смерті Мазепи, гетьман Пилип Орлик із сином Григорем проводив дипломатичну акцію в Саксонії, Гольштайні, Ганновері. На еміграції в Гамбургу перебував А. Войнаровський, якого схопили у 1716 р. у Гамбургу і передали Петру I, який заслав його в Сибір.

Після ослаблення української автономії в другій половині XVIII ст. і початку XIX ст, відійшли на задній план німецько-українські зв'язки. За цей час символічною була спроба В. Капніста, який у 1791 році за дорученням українських патріотичних кіл здійснив подорож до Берліну і попросив допомоги у випадку повстання проти Росії, він був прийнятий пруським міністром Гецбергом. З ліквідацією автономії України, наприкінці 18 і поч. 19 століть почала занепадати мова, бо у 1831 році царським указом скасовано Магдебурське німецьке право укр. мови, а в 1835 р. його скасовано і в Києві. Про

національне відродження України німці мало що знали, хоч жилися ідеями нім. філософа Й. Г. Гердера (1744-1803), який пророкував, що ... «Україна стане новою Грецією...» (1769, «Щоденник моїх подорожей»), які мали вплив на передові кола українських діячів культури. Лише одиниці серед німців продовжували в другій половині XIX ст. цікавитися українськими питаннями. Так, у 1861р. К. Шлецер, другий секретар посольства Пруссії в Петербурзі, вислав до Міністерства закордонних справ Берліну повідомлення про політичні настрої в Росії, серед яких говорилося також і про відокремлення Малоросії від Великої Росії, що українці в національному і духовому наставленні цілковито відрізняються від росіян. А щоб застерегти Росію від агресивних намірів супроти Австро-Угорщини, нім. філософ Е. Гартманн, відповідно до бажання уряду, у розвідці «Russland und Europa» (1888) пропонував для ослаблення Росії, створення «Київського королівства». Але офіційні наставлення Німеччини до 1914 року в справі розчленування Росії і України були стриманими і навіть негативними.

З другої половини XIX ст. до Першої Світової війни, інтенсивно відбувався обмін товарів між Німеччиною і Україною морським шляхом. З України вивозили пшеницю, залізну руду, марганець, а привозили с-г машини, текстильні матеріали, хімічні фабрикати.

Після Першої Світової війни в Німеччині скупчувалися українці, що належали до Союзу Визволення України (СВУ), вони допомагали полоненим українцям з російських армій, зібраних у табори Вецляру, Зальцведелю (біля 200 тис осіб). У 1918-21 рр. у Берліні існувало українське посольство і низка місій УНР і Української держави. У 1919 р. до Німеччини приїхали політичні емігранти, учасники Національно-Визвольних Змагань.

У 1914-1919 рр. в результаті початку Першої Світової війни міняється політика німців відносно України. Разом з Австрією Німеччина допомагає Союзові Визволення України (СВУ), Емігрантській політичній формації наддніпрянців, яка прагнула здобути українську державність на окупованих Росією українських землях. Осідок СВУ спочатку був у Відні, згодом у Берліні. Німеччина була позитивно налаштована до формування

української формації Синьожупанників з полонених у німецьких таборих. З 1915 р. німецьке Міністерство Закордонних справ уповноважило свого депутата А. Зюдекума слідкувати за українським питанням. Низка німецьких істориків писали статті про загрозу експансії Росії, про значення українських питань для німецької і світової політики, про потребу самостійності України. Друкувалися статті німецьких авторів: П. Порбах „Russland und wir“ (1915), „Der Krieg und die deutsche Politik“ (1915); К. Netzel „Die Unabhängigkeit der Ukraine als einzige Rettung vor der russischen Gefahr“ (1915); А. Kessler „Die Ukraine- Beiträge zur Geschichte, Kultur und Volkswirtschaft“ (1916) та ін. З 1915 р. у Берліні діяло товариство «Die Ukraine» на чолі К. Гебзаттеля, яке видавало свій орган „Osteuropäische Zukunft“ і „ Die Ukraine und die Russland“ (1916), Redaktor F. Schuppa; А. Schmidt „Das Ziel Russland“ (1916); А. Pennk „Die Ukraine“ (Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin“ (ab 1916 bis 1926, 40 Nr.). У Берліні було створено «Deutsch-ukrainische Gesellschaft», під керівництвом П. Порбаха і А. Шмідта (березень, 1918).

Між двома Світовими війнами українці гуртувалися в Німеччині біля товариства «Українська Громада», заснованого у 1919 році, яке було загально- українським. А згодом громадським осередком гетьманського руху і українського посольства. З 1921-26 рр. було засновано українське видавництво «Українське слово», у Берліні, директором якого був Зенон Кузеля. З 1919 1933рр. в Берліні діяла «Українська Накладня» Я. Ориштейна, у редакції якої працювали: З. Кузеля, Б. Лепкий, В. Сімович. У Німеччині були часописи «Українське слово» (1921-23), «Український прапор» (1923-31), „Osteuropäischen Korrespondenz“ (1926 bis 19 30), Redaktor Z. Kuselja_ „Ukrainische Pressdienst“ (1931-39),

Інформаційне бюро, організоване колами ОУН, (редактори – М. Селешко, В. Стахів). На студії до німецьких університетів приїжджали укр. студенти, що мали свої українські організації : Спілка Українських Студентів у Німеччині й Українські Студентські громади у Берліні, Кенігсберг, Кіль, Геттінгені, Бреславлі, Данцінгу та ін. Для координації праці студентських товариств створено Союз Студентських Організацій у Німеччині та Данцінгу (СУСОНД). У Німеччині (Берлін) перебували

політичні діячі: Гетьман Павло Скоропадський, деякий час Євген Коновалець, Президент ЗУНР Є. Петрушевич та їх співробітники; у Мюнхені перебував І. Полтава-Остряниця, Лівіцький Андрій, (презед. УНР, похований у Мюнхені), С. Бандера, Я. І Я. Стецько, Лев і Дарія Ребети (зараз перенесені на Україну), С. Ленкавський, Іссак Мазепа та ін.

Ми накреслили лише деякі приклади історичних аспектів німецько-українських зв'язків. Про культурні, наукові та релігійні зв'язки двох народів можна ознайомитися із моєї праці: *Д. Блохин. Україна–Німеччина: торговельні, політичні, науково-культурні та релігійні зв'язки. Мюнхен-Тернопіль, 2013. 103 С.* Про німецько-українські зв'язки на сучасному етапі

(XX- поч. XXI ст.ст.) розглянемо в слідуючій праці, а також із виступів німецьких учасників конференції.

Ми співпрацюємо із німецьким світом, його вченими, прокладаємо містки для дальшої співпраці українських і німецьких учених та громадських організацій у вивченні історії, культури, мистецтва та релігії наших народів. Тільки знання правди про ці народи можуть відновити подальші зв'язки і взаєморозуміння між Україною і Німеччиною.

Література:

1. Василенко-Полонська Н. Початки Держави України–Руси //Визвольний шлях. Лондон, 1962. Кн. IV, V, VI.
2. Полонська Н. Рюрик та Аскольд. Науковий Збірник на пошану проф. д.ра Олександра Оглоблина. Нью Йорк, 1977. Ч.3. 482 С. Стаття на с. 377-387.
3. Polonska-Vasylenko Natalia. Kiew zur Zeit Wolodymyrs und Jaroslaws. Prag-1944. S- 52
4. Prof. Dr. Hans Dach's (Prorektor der Regensburger Hochschule). Regensburg in der Geschichte.- Vortrag, am 1. April 1948, anlässlich der Tagung des „Institut International des Seinces et Politiques“.
5. Vita S. Mariani, abbatis Ratisponeusis. Bericht über Mauritius im 4. Kapitel des Lebens: Acta Santorium, 9. Februa, B.II. 365 S. Verlag von Rieler, S. Geschichte Bayerns. B. I.-S. 530-531
6. Василевский В. Древняя торговля Киева с Регенсбургом. //Журнал министерства народного просвещения. Ч. 7. 1888. I в: Separatandruck aus dem LVII Band der Verhandlungen des historischen Vereins von Oberpfalz und Regensburg, 1905. S. 4-5
7. Halban A. Zur Geschichte des deutschen Reiches in Podolien, Wolynien und der Ukraine. Berlin, 1896

8. Korduba M. *Die Geschichte Cholmallands und Podlachines. Krakiv, 1941.S.92-93 (u. in Ukrainisch)*

9. Oljanschyn Domet. *Die neue Quellen zur Erforschung der Beziehungen zwischen der Ukraine und dem Großen Kurfürsten um die Mitte des XVII. Jahrhunderts. //Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin. Bd. I. 1927.*

10. Олянчин Д. *Українсько- Брандербурські політичні зносини 17ст. // ЗНТШ. Львів, 1931. Т. СІІ*

11. Прусько-український союз. Лис Б. Хмельницького. //Журнал «Хліборобська Україна». Відень. 1925. Кн. 5. С. 378-379.

12. Пруський Державний Таєм. Архів в Берліні. *Und Staatsarchiven der München und Wien.*

Blochyn Dariana
Prof. Dr. (München)

DIE POLITISCHE TÄTIGKEIT PROF. JURIJ BOJKO- BLOCHYN IN DEUTSCH- POLITISCHEN KREIS. BRIEFWECHSEL

У статті висвітлюються німецько-українські взаємовідносини проф. Ю.Бойка-Блохина з політичними діячами, керівниками німецького уряду – Бундестагу, на базі листувань між обома сторонами в різних напрямках політичної діяльності професора. У короткій статті неможливо подати повного листування, з яким можна познайомитися із моїх 3-х томів Епістолярію Ю. Бойка-Блохина, а також більш повно буде висвітлена політична діяльність у четвертому томі – «Епістолярної спадщини Ю. Бойка-Блохина: Політична діяльність в Україні та Німеччині», яка готується до друку.

Ключові слова: Бундестаг, CSU, Франц-Йозеф Штраус, Рапелора- Union, Otto von Habsburg, Бад Емс, Меморіальна таблиця, Олександр II., культурне коло членів із Сходу, комуністична ідеологія, ЛМУ, др. Кніттель, Франц Штауфенберг.

Annotation: The article focuses on German-Ukrainian relations prof. Y. Boyko-Blokhin with politicians, heads of the German government – the Bundestag on the basis of correspondence between the two sides in different directions of the political activity of the